

ЎЗБЕКИСТОНДА МАДАНИЙ ТУРИЗМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МАСАЛАЛАРИ

Авазова Мамъура Эркиновна

Тошкент шаҳар ЮНУСОБОД тумани

маданият маркази қошида очилган

"Армуғон" ашула ва рақс ансамбли хонандаси.

Аннотация: *Ушбу мақолада республикамиз туризмнинг ривожланиш тарихи, тарихий-меъморий ёдгорликлар, Ўзбекистонда маданий туризмни ривожлантириш масалалари тўғрисида маълумот берилган.*

Калит сўзлар: *маданий, туризм, меъморий ёдгорликлар, ривожлантириш, қадриятлар, сайёҳ, қургазма.*

Ўзбекистон ҳудудидаги сайр-саёҳатлар баён қилинган жуда кўп манбаларни учратиш мумкин. Яъни қадимги аجدодларимиз ижтимоий турмуш кечириб давомида кўчманчи сифатида ҳам ҳар томонга ўтиб ҳаёт кечирганлар. Оилавий ва уруғ-қабилла бўлиб, бутун бор мол-мулкни турли уловларга (туя, от, эшак, хачир, хўкиз ва ҳоказо) ортиб яйловлар, чўллар, тоғли жойларда қўниб, қўчиб юрганлар. Бундай юриш-туриш албатта уларга осон бўлмаган. Лекин табиий шароитларда, яйловларда мол боқиш, ҳаёт кечириб, зилол сувлардан мириқиб ичиш, офтоб нурларида тобланиш, сут-қатиқ, гўшт ва меваларни истеъмол қилишнинг ўзига хос лаззатларини татишганлар. Аجدодларимизнинг сайр-саёҳатларини кўз олдимизга келтириш учун "Авесто", "Алпомиш", "Гўрўғли", "Қирқ қиз", "Тоҳир ва Зухра" каби ўнлаб дostonлар, "Темур тузуклари", "Бобурнома" каби бадиий, илмий, географик асарлар мисол бўла олади. Айниқса, буюк саркарда, Соҳибқирон Амир Темурнинг жаҳонни кезиши, Бобурнинг Ҳиндистон томон саргузаштлари ва у ерда кечирган ҳаётини тафсилотлари сайр-саёҳатнинг мазмунини янада тўлдиради. Инсон камолотини таъминлаш, сихат-саломатлигини доимий равишда яхшилаб боришда саёҳатларнинг (қўл ёқаларида тунаш, кемаларда юриш, тоғларга чиқиш ва ҳоказо) амалий моҳиятларини шарқ табобатининг султони Абу Али ибн Сино илмий жиҳатдан ўрганиб, уларни мерос қилиб қолдирганлиги бугунги кунда муҳим аҳамиятга эгадир.

Республика туризмнинг ривожланиш тарихида Самарқанд саёҳатчи-ташкilotчиларининг ўзига хос хусусиятлари мавжуд. Бу тўғрида Р.Абдумаликов ва Т.Х.Холдаровларнинг баъзи бир маълумотлари билан танишиш мақсадга мувофиқдир. Самарқанд энг қадимий шаҳар сифатида тарихий обидаларга бой бўлиши билан жаҳонга машҳурдир. Шу сабабдан бу ерга эрамиздан олдинги 327-йилда босқинчилик мақсадида келган Александр Македонский талон-тарожлик билан шуғулланган бўлсада, 1865–1870-йилларда рус босқинчилари, собиқ иттифоқ даврида эса марказ раҳбарлари ҳам шаҳарни

ва баланд минораларни кўриб лол қолишган. Умуман олганда, Самарқанд ўзининг қадимий архитектура қурилиши ва тарихий маданий обидалари орқали юртимизнинг шон-шухрати ҳисобланади. Шу сабабдан ўтган даврда таълим муассасалари, ишлаб чиқариш корхоналарида ташкил этилган сайр (экскурсия) ва пиёда юриш туризми мазмун ва моҳият жиҳатдан э'тиборга лойиқ. Туризм бугунги кунда тез ривожланаётган ва даромади бо'йича етакчи соҳалардан бири ҳисобланади. Сунгги йилларда туризм жаҳон экспортида узининг улкан ҳиссасига эга булди ва бутунжаҳон ялпи ички маҳсулотининг 11%ини ташкил қилмоқда. Сунгги 40 йил давомида бошқа мамлакатларга ташриф буюрувчи туристлар сони 20 мартага туризмдан келувчи даромад 60 мартага ошди ва халқаро туризмдан олинувчи даромад 400 млрд долларга этди. Хусусан, Ўзбекистонда эришилаётган муваффақиятлар заминида иқтисодий либераллаштиришни чуқурлаштириш, мамлакатни модернизатсиялаш, барча соҳаларни, хусусан, хизмат курсатиш соҳасининг етакчи тармоқларидан бири бўлган туризмни ҳам барқарор ривожлантириш ётибди.

Ўзбекистон узининг куплаб тарихий-меъморий ёдгорликлари, турфа хил иқлими ва тез суръатларда ривожланиши билан бутун дунё диққатини узига тортмоқда. Асрлар мобайнида Ўзбекистон Буюк ипак йулининг савдо, савдогарлар ва саёҳатчилар, жугрофияшунослар ва миссионерлар, истилочилар ва забт этувчиларнинг йулида жойлашган эди. Айни пайтда эса, Ўзбекистон ташаббускор, маданият, тарих, анъана ва экзотик мамлакатларга қизиқувчилар учун мафтункор сайёҳлик йуналишларидан бирига айланмоқда.

Ўзбекистон аждодлардан бугунги кунгача сақланиб қолган меъморий ёдгорликлари билан фахрланади. Хивадаги Ичан-Қалъа мажмуаси, Бухородаги тарихий марказлар, Шаҳрисабз ва Самарқанд шаҳарлари ЮНЕСКО нинг "Бутун дунё меъроси" нинг махсус руйхатига киритилган. Бу шаҳарлардаги такрорланмас ёдгорликлар ва меъморий иншоатлар утмиш замонларни узида акс эттириб, мамлакат тарихида катта роль уйнайди.

Тошкент дунёнинг энг қадимий шаҳарларидан биридир. 2009-йилда у о'зининг 2200 йиллигини нишонлади. Бир пайтнинг о'зида Тошкент замонавий ишлаб чиқариш марказидир, бу ерда 500 дан ортиқ компаниялар турли хил маҳсулотлар; самолётдан тракторгача, телевизордан тоқимачилик ва оёқ кийимларгача ишлаб чиқаради. Тошкент тез суратларда тарихий ёдгорликлар ва замонавий осмонупар биноларнинг узаро уйғунлигида замонавий ривожланган халқаро мегаполисга айланмоқда.

Бугунги кунда Ўзбекистонда юзга яқин музейлар ишлаб турибди ва уларнинг ярми мамлакатнинг пойтахтида жойлашган. Уларнинг ҳар бири ўзбек халқининг бой маданий меросини акс эттиради. Пойтахт марказида Темурийлар тарихи давлат музейи жойлашган булиб, унинг улкан кўк гумбази Самарқанднинг қадимий гумбазини эслатади. Унинг экспонатлари Ўзбекистон худудида ўрта асрлардаги давлатчилик шакллари шаклланишидан гувоҳлик

беради ва Амир Темур давридаги фан, маданият ва санъатнинг ривожланишини акс эттиради.

1992 йилнинг 27 июлида Ўзбекистон Республикасининг Президенти фармони билан “Ўзбектуризм” миллий компанияси ташкил топди. “Ўзбектуризм” нинг асосий вазифаси туризм соҳасида давлат сиёсатини амалга ошириш ва туризмни ривожлантиришнинг миллий моделини яратишдан иборат. Бундан ташқари, миллий компания республикадаги барча туристик ташкилотларнинг фаолиятларини мувофиқлаштиради, туризмнинг барча йуналишларининг ривожланишини рағбатлантиради, кадрлар масаласи билан шугулланади, моддий-техника базасини шакллантиришга ва соҳа инфраструктураси ривожига инвестиция оқимини жалб қилади.

1993 йилдан буён бизнинг давлатимиз “Халқаро туризм ташкилоти”нинг аъзоси ҳисобланади. 2004 йилдан бошлаб Самарқандда – буюк Ипак йулининг “юраги”да UNWTO нинг трансконтинентал магистралда туризмни координатсияси билан шугулланувчи офиси фаолият юритиб келмоқда. Ҳукумат томонидан туризм соҳасини модернизация қилиш, давлатда транспорт ва меҳмонхона инфраструктурасини яхшилаш, ҳамда туризмда норматив-ҳуқуқий базани мукамаллаштириш соҳаларида улкан ишлар амалга оширилмоқда.

Туризм маҳсулотларини ҳорижда танитиш мақсадида “Мега-инфо-тур” – танишув сафарлари маркетинг лойиҳаси хорижий туристик компаниялар ва оммавий ахборот вакиллари учун амалга оширилиб келинмоқда. Шу каби сафарлар туристик мавсумларнинг кенгайтириш, ватанимизга келувчи туристларнинг оқимлари муддатини оптималлаштириш, ҳамда Ўзбекистонда ҳар бир фасл туристлар учун узига ҳос булишини курсатиб беришда муҳим рол уйнайди. Бундан ташқари Ўзбекистоннинг туристик салоҳиятини қўллаб-қувватлашда UNWTOнинг раҳнамолигида ўтадиган, Тошкентдаги халқаро “Ипак йулидаги туризм” ярмаркасининг ҳам аҳамияти жуда катта. Бу ярмарканинг асосий мақсади туризм соҳасидаги ўзбек ҳамда хориж мутахассисларини бирлаштириш, улар уртасида профессионал ҳамкорликни янада кенгайтиришдан иборат. Бугунги кунга келиб бу халқаро ярмарка Марказий Осиёдаги энг йирик кўргазмалардан бири сифатида ном қозонган.

Хулоса ўрнида шуни айтиш керакки, афсонавий ўтмиши, Ипак йулининг тарихий-муҳандислик мероси, табиатининг ажойиб манзаралари, авлоддан-авлодга ўтиб келувчи маҳаллий ҳунармандчилик, халқнинг меҳмондустлиги ва инсоний қадриятлари билан сайёҳларни ҳайратга солувчи, маҳлиё қилувчи шу билан бирга уларни ҳурсанд этувчи Ўзбекистон барча бурчакларидан кишиларни ўзига жалб этади.

Фойдаланилган адабиётлар руйхати:

1. Ван Циншен, Историко-культурный туризм и развитие туристических городов Культура народов Причерноморья. 2002. №35.
2. Дмитриевский Ю.Д. Туристские районы мира. Смоленск, 2000. 224 с.
3. Колотова Е. В. Рекреационное ресурсоведение: Учеб. пособие. - М.: РМАТС.
4. Карпов Г.А., Хорева Л.В. Экономика и управление туристской деятельностью. СПб., 2011.
5. Королёва Н.В. Имитационное моделирование направлений развития туризма в рекреационных зонах региона. Майкоп, 2007.
6. Richards, G. (1996) Cultural Tourism in Europe. CABI, Wallingford. [1, с. 45]
7. Ro‘ziyev Sh. “O‘zbekistonda tarixiy-madaniy turizmni rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini indikativ boshqarish metodikasi” J. Экономика и финансы.
8. Тухлиев Н., Таксанов А. Экономика большого туризма. Т.: «Узбекистон миллий энциклопедияси», 2001. — 208с. Стр. 13